

Het grote conflict – ‘De oorlog achter de oorlogen’

1. Voorwoord

De algemene titel van het nieuwe studiekwartaal luidt: Het grote conflict. Andere gangbare benamingen zijn ‘De grote strijd’ en ‘De kosmische strijd’. Een strijd tussen goed en kwaad, of zoals sommigen het graag verwoorden: tussen God en satan. Een antwoord vinden op alle vragen die opkomen bij het zien van de vele vormen van kwaad om ons heen is een hele uitdaging. Het thema van het grote kosmische conflict wordt vaak aangewend om veel van die vragen a.h.w. onder de mat te vegen. Zo’n metaverhaal lijkt een perfecte kapstok om allerlei moeilijke thema’s en vragen gemakkelijk halve aan op te hangen. Toch loont het de moeite om een aantal ideeën wat uit te spitten, al was het maar om eens verder te kijken dan onze neus lang is.

Het houdt echter ook gevaren in.

* Een van de gevaren wordt geïllustreerd in de tekening hiernaast. Vaak worden **allerlei bijbelteksten** bij elkaar geharkt, waarbij ze soms helemaal uit hun verband worden gerukt. Niet meer de Schrift zelf maar het metaverhaal (vaak gekoppeld aan onze theologie en leerstellingen!) wordt het uitgangspunt. Het gevaar om betekenissen op te dringen is reëel. Dit kan niet echt de bedoeling zijn.

* Een ander gevaar is dat we vooral bezig blijven met **speculeren** over wat achter de schermen en boven onze hoofden (in de ‘hemel’) gebeurt (of gebeurd is), terwijl de bedoeling van de Bijbel is om ons te helpen in onze concrete dagelijkse levens- en geloofsstrijd. “De hemel is de hemel van de HEER, de aarde heeft hij aan de mensen gegeven.” (Ps 115:16). Laten we dit kwartaal niet vergeten om te focussen op wat ons rechtstreeks en in de praktijk aanbelangt...

1. Ga even de groep rond met de vraag wat het thema ‘Het grote conflict’ of ‘De kosmische strijd’ bij hen oproept. Waarom vind je dit thema belangrijk (of juist niet)? Moeten we echt focussen op wat er ‘in de hemel is gebeurd’, of eerder op wat er hier op aarde gebeurt, en onze verantwoordelijkheid hierin? Doe dit in respect voor ieders mening!
2. Lees het citaat hieronder m.b.t. het absoluut willen ‘verklaren’ van het kwade in de wereld. Bespreek dit met elkaar.

"Onverklaarbaar! Gewoon onverklaarbaar. Indien er immers ook maar een begin van een verklaring zou zijn voor het kwaad, dan zou het min of meer goed te praten zijn. Het zou redenen hebben om te bestaan. En die heeft het niet. (...) Het kwaad bestaat slechts wanneer iemand het begaat." - Genèse ou l'antimythe, Jean Flori p.201

In deze inleiding proberen we na te denken over enkele basisgegevens m.b.t. die ‘grote kosmische strijd’.

2. DE INZET

De begrippen ‘strijd’, ‘conflict’ impliceren zware spanningen tussen verschillende partijen met verschillende belangen. Persoonlijk vind ik het jammer hoe in onze kringen in dit kader over God gesproken wordt. God moet, zo wordt vaak gesteld, zijn eer verdedigen tegenover de satan. Alsof God vooral aan zichzelf denkt, terwijl in werkelijkheid het tegenovergestelde het geval is: God is vooral begaan met het welzijn van zijn mensen!

In het boek Deuteronomium wordt keer op keer aangegeven waar God vooral mee bezig is. Dit

*Bij een naïeve lezing van de inleiding van **het boek JOB** (Job 1&2) krijg je inderdaad de indruk dat God meer bezorgd is om zijn eigen reputatie dan om het welzijn van Job (en zijn familie, zijn dienaren). Zoveel ellende en dood... gewoon door een armworsteling tussen God en de satan? Het is goed te weten dat er heel wat argumenten zijn om het inleidende verhaal te zien als een narratief stuk, bedoeld om een extreem kader te schetsen, waardoor de boodschap van het centrale hoofdgedeelte (het menselijke worstelen met niet verdiend kwaad en met traditioneel religieuze reacties - in poëzie geschreven) in alle scherpte tot zijn recht komt.*

wordt uitgedrukt door de woorden: "opdat het u wélga!". Hier wordende de Hebreeuwse verwante woorden TOV (centraal in Genesis 1 v. 4,10,12,18,25 ,31) en YATAV gebruikt.

Dit woord is bijzonder veelzijdig en suggestief: *aangenaam, mooi, nuttig, goed, wat beantwoordt aan de bedoeling*. Het afgeleide substantief wordt vaak vertaald door **geluk** (cf. Ps 23.6). Het geeft niet alleen aan wat God tot stand brengt, maar ook en misschien vooral wat zijn **visie en zijn verlangen** is voor de mens.

Wanneer Paulus schrijft over wat God wil (Rom 12:2), dan gebruikt hij drie begrippen die samen het Hebreeuwse woord TOV kunnen omschrijven: "U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God van u wil en wat goed, volmaakt en hem welgevallig is."

3. Maakt het voor jou iets uit of God vooral met zijn eigen eer bezig is of eerder met het welzijn van ons, de mensen die hij geschapen heeft? Verklaar...

3. HET RISICO VAN DE SCHEPPING

De episode met de boom die we kunnen lezen in Gen 2.16,17 en 3.1-6 verschaft ons bijkomende informatie over dat TOV. Om echt "mens" te zijn naar Gods hart is het noodzakelijk dat de mens een bewust standpunt inneemt t.a.v. dit "GOEDE / TOV" (en dus ook ten aanzien van God!). Als mens ben je geen marionet. Dit TOV is dus iets dynamisch waarvoor je je engageert middels een vrije en bewuste keuze. Dit betekent ook dat de boom geen valstrik is, zelfs geen 'toets', maar wel symbool staat voor de keuze waarvoor ieder vrij wezen zich geplaatst ziet. God heeft een project dat uitsluitend kan gerealiseerd worden met onze vrijwillige medewerking. Vrijheid houdt echter het risico in dat het fout loopt (of er nu echt een boom is of niet): het betekent immers dat er minstens twee keuzemogelijkheden zijn. Het goede houdt het gevaar in van het kwade (= afwezigheid van het goede of perversie van het goede. Voorbeeld: haat en egoïsme zijn vaak een perversie van liefde). Er staat dus heel wat op het spel. Alle mogelijkheden liggen open. De hedendaagse realiteit toont dat het helaas geen succes is over de hele lijn...

4. Wat is uw reactie op de commentaar hierboven? Wat betekent het concreet voor een gelovige (iemand die aan Gods kant wil staan)?
5. Waarom zou God **onze medewerking** nodig hebben om zijn "TOV" project waar te maken? Wat suggereert Gen 2.15 in dit verband ('de mens krijgt de opdracht om de tuin (de levensruimte) te bewerken en te bewaren')? Hoe komt jouw medewerking concreet tot uiting?
6. Wij leggen graag de nadruk op het feit dat God de mens **VRIJ** heeft geschapen. De vraag is of we ons bewust zijn van wat die uitspraak echt inhoudt (voor ons en voor God)! Wat is vrijheid en wat is het niet? Waarom is vrijheid belangrijk en wat zijn de eventuele grenzen? Wat betekent onze vrijheid voor God en zijn handelen?
7. Had God er niet beter aan gedaan te zorgen dat de mens (en de engelen!?) niet konden zondigen? Waarom wel / niet? En wat als hij die vermaledijde boom niet in de tuin had geplant? Zou dat iets veranderen?

4. EN TOEN LIEP HET MIS...

Wie een beetje oog heeft voor wat er gebeurt in de wereld, en wie voldoende oprechtheid bezit om eerlijk in eigen leven en hart te kijken, beseft maar al te goed dat de strijd tussen 'goed en kwaad' heel reëel is. Het makkelijkste is om de schuld af te schuiven... Soms zou je denken dat het ergens goed is dat Satan bestaat. Hij heeft immers een brede rug. "Het is niet mijn schuld, het is de slang!" Wat klinkt dat goed. Tussen haakjes,

denkt u echt dat het iets aan de zaak zou veranderd hebben indien er geen slang was geweest? Om echt mens te zijn (en vrij!), zou de mens hoe dan ook hebben moeten kiezen (en dat moet hij nog steeds!). En vergeet niet dat vrijheid altijd een risico inhoudt !

Je kunt alle kwaad makkelijk afschuiven op de rug van satan. Dit helpt ons echter niet echt vooruit. Het probleem wordt enkel verder teruggevoerd in de tijd. Bovendien is het zo dat 'satan' maar echt macht heeft als er mensen zijn die meegaan in de strategie van het kwade. In **Genesis 4.7** vind je hier een sprekend beeld van: "indien gij niet goed handelt, ligt de zonde als een belager aan de deur, wiens begeerte naar u uitgaat, doch over wie gij moet heersen ». Een van de eigenschappen van een deur is dat je ze kunt openen ofwel dicht laten. Of zoals iemand het ooit zei: Satan gaat niet verder dan zijn ketting lang is (beeld van een geketende hond op een boerderijerf)...

Jakobus probeerde het uit te leggen op zijn manier: *“Iedereen komt in verleiding door zijn eigen begeerte, die hem lokt en meesleept. 15Is de begeerte bevrucht, dan baart ze zonde; en is de zonde volgroeid, dan brengt ze de dood voort. » (Jak 1:14,15).* Verleiding heeft pas effect als het ergens weerklank vindt in mij. Zo zijn sigaretten absoluut geen verleiding voor heel wat mensen, maar voor een ex-roker wel degelijk...

8. Hoe reageert u op het gegeven dat sommigen steeds weer wijzen op de satan? Wat is het voordeel en of/nadeel hiervan?
9. Bespreek samen **het beeld van de deur** die je kunt openen of gesloten houden.
10. Een verleiding op zich is niets... We hebben gezond verstand om 'nee' te zeggen. Ook is het zo dat wat echt een verleiding is voor de een, dat niet is voor iemand anders. Lees wat Jakobus hierover schrijft (Jak 1:14,15). Bespreek dit alles met elkaar.

5. Satan

In het hele metaverhaal over de kosmische strijd wordt Satan (of de satan) een belangrijke rol toegedicht. Toch is het pas in de Perzische tijd (einde van de ballingschap), waarschijnlijk onder invloed van het dualistische Zoroastrisme (daar had je een god van het goede en een god van het kwaad), dat het kwaad ook in Joodse geschriften verpersoonlijkt en 'Satan' een eigenaam wordt.

Jesaja 14.12-15 en **Ezechiël 28.1-19** worden vaak naar voren geschoven als beschrijvingen van satan en zijn val.

“O morgenster, zoon van de dageraad, hoe diep ben je uit de hemel gevallen. Overwinnaar van alle volken, hoe smadelijk lig je daar geveld. Je zei bij jezelf: Ik stijg op naar de hemel, boven Gods sterren plaats ik mijn troon. Ik zetel op de toppen van de Safon, de berg waar de goden bijeenkomen. Ik stijg op tot boven de wolken, ik evenaar de Allerhoogste.” (Jesaja 14:12-14)

In werkelijkheid gaat het om orakels tegen de koningen van Babylon en Tyrus. Het hyperbolische (overdreven) taalgebruik was heel gebruikelijk wanneer in die tijd over monarchen werd gesproken. Je vindt het terug op stèles en kleitabletten. Zelfs het beeld van een koning als 'cherub' was een gebruikelijk beeld, met vleugels en al (zie afbeelding hiernaast) ...

Of het nu gaat over satan, de monarchen uit die tijd of het kwade waarmee we vandaag worden geconfronteerd, de essentie is dat we even stilstaan bij enkele **mechanismen** die aan de basis liggen van zonde en corruptie.

Ahriman, de Perzische god van bedrog, duisternis, chaos en dood.

11. Lees aandachtig **Jesaja 14.12-15** en **Ezechiël 28.1-19** Wat was, volgens deze teksten, het probleem van de geviseerde vorsten, die zowat de verpersoonlijking zijn geworden van het kwaad (de Hitlers en Bin Ladens uit die tijd)? Zet alle gegevens op een rijtje... Ontdekt u bepaalde principes die verklaren waarom de mens (ook vandaag nog!) zo snel een pad inslaat dat niet als TOV kan worden bestempeld?
12. **"Aan God gelijk worden"**... Is dat niet wat de bijbel ons vraagt, aangezien we geschapen zijn naar Gods beeld? Lees Mt 5.48; Ga 5.22-25. Wanneer wordt dit streven verderfelijk? En hoe kan dit concreet tot uiting komen? Kun je voorbeelden geven?
13. Bespreek samen het hier onderstaand citaat van Jean Flori.

"Hoe is het kwaad tot stand gekomen? Of, om onze metafoor verder te zetten, hoe is Lucifer Satan geworden? De bijbel spreekt er niet echt over. Laten we bijgevolg even discreet blijven. De bijbel speculeert niet over "andere werelden in tijd en ruimte". Hij heeft het vooral over de mens."

(Genèse ou l'antimythe; Jean Flori p. 202)

6. De satan

We stelden al dat die 'satan' maar echt macht heeft als er mensen zijn die meegaan in zijn strategie. Heel wat info hierover vind je in de namen waarmee de opstand tegen God en zijn project wordt gekenmerkt:

- ❖ (de) **satan** = (oorspronkelijk geen eigenaam) tegenstander, aanklager (zoals in Zach 3:1-5)
- ❖ **duivel**: kwaadspreker, hij die verdeelt, hij die onenigheid veroorzaakt

- ❖ **Beelzebul**: heer van de vliegen of ook: heer van de mesthoop (stank en verrotting) (Mat 12:24)
Het gebrom van een dikke vlieg kan er ook voor zorgen dat je je niet meer kunt concentreren.
- ❖ **Moordenaar** (Gen 3; Joh 8:44)
- ❖ **Abaddon** en Apollyon: vernielers, vernietigers, kapotmaker (Openbaring 9:11)
- ❖ **Engel des lichts** / prins van de duisternis (2 Kor 11:14; Hand 26:18; Joh 8:12)
- ❖ **Belial**: nietsnut, waardeloos iemand (2 Kor 6:15)
- ❖ **Leugenaar, vader van de leugen** (Joh 8:44)
- ❖ **Wolf, verscheurende leeuw** (Joh 10:11-15; 1 Petrus 5:8)

14. Denk na over elk van deze namen en hun betekenis. Probeer voor elke naam aan te geven wat de implicaties zijn: waarvoor worden we gewaarschuwd? Is dat (nog) relevant? Op welke manier komt dit concreet tot uiting in de wereld / in het leven van mensen?

15. Elk van die namen suggereert **nefaste eigenschappen**, tegengesteld aan Gods project van leven en welzijn (niet enkel eigenschappen van 'Satan', maar ook, en misschien vooral van mensen). Probeer naast elke negatieve eigenschap een positieve te plaatsen (wat God voorstelt of vraagt van de mens, eventueel met bijbelse referentie).

7. Zonde

"(de Heer) ... die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; maar (de schuldige) houdt Hij zeker niet onschuldig, de ongerechtigheid der vaders bezoekend aan kinderen en kleinkinderen..." (Ex 34 :7 NBG)

Het woord 'bezoeken' wordt soms vertaald als 'bestrafen'. De grondbetekenis van het Hebreeuwse PAQAD is echter dat er zorg nodig is (er moet een probleem opgelost worden).

Een belangrijk element in de context van die strijd tussen goed en kwaad is 'zonde'. Dit is in de christelijke theologie een bijzonder zwaarbeladen begrip. Een belangrijk deel van de christelijke literatuur, de onze inclusief, spreekt over de zonde vanuit een juridisch standpunt. Zonde is overtreding van de wet, ongehoorzaamheid aan God, een belediging aan het adres van de grote Hemelkoning. Dit brengt een ontzaglijke schuld met zich mee die moet worden bestraft (verdoemenis).

Het bijbelse woordgebruik is anders:

Wet ≠ juridisch wettenstelsel => **Tôrâh** = lett. : te volgen richting, van yârâh = werpen, aanwijzen met de hand => onderwijs, onderricht, raadgevingen (met als doel: "opdat het u wélga!" – Deut 5 & 6).

Het Hebreeuwse woord benadrukt het verschil tussen de wet van een despoot die gehoorzaamheid verlangt omdat hij de sterkste is (en die iedere ongehoorzaamheid bestraft) enerzijds en de inspanningen die een wijze koning levert opdat zijn volk zou kunnen leven in vrede en welzijn anderzijds.

Psalm 40:9 verbindt Gods wet met **zijn wil**. Het woord 'wil' = râtsôn = lust, gunst, wat bevalt, welgevallen, verlangen (dit ligt in dezelfde sfeer als het woord TOV = het goede dat God wil voor de mens!)

Gehoorzaam zijn = "luisteren"

In het Hebreeuwse denken zit **het begrip zonde** niet in de juridische sfeer (met schuld en straf) maar wel in de concreet praktische. Zonde heeft concrete nefaste gevolgen:

Hâthâ = *het doel missen; de verkeerde weg nemen*. Dit woord komt het vaakst voor, zo'n 600 keer.

Pâsha = *in opstand komen; zich losmaken van*. De letterlijke betekenis is erg duidelijk in 1 Koningen 12.19 ('breken met'). Dit is het woord dat je ook kunt lezen in Exodus 23.21 en Psalm 5.11 (NBG: weerspanning zijn).

Ma'al = *ontrouw zijn (aan je echtgenoot bijvoorbeeld)*. Dit begrip is bijzonder helder in Ezechiël 14.13 waar zonde en ontrouw parallel vermeld worden. Hier wordt zonde voorgesteld als het verraden van Gods liefde en van het verbond dat hij aanbiedt.

Râshâ = *slecht zijn, schuldig zijn door slechte dingen te doen*. Dit woord dat je terugvindt in Prediker 3.16 (NBV: onrecht / Statenvertaling: goddeloosheid) heeft de bijklank van 'abnormaal zijn', 'verward zijn'.

Awah = *buigen, krom maken, verderven, ondersteboven keren*. De stam is dezelfde als wanneer men het heeft over ruïne of ruïneren. Deze basisbetekenis kun je lezen in Jesaja 24.1 bijvoorbeeld (NBV: kaal slaan / NBG: ondersteboven keren / Statenvertaling: verwoesten. Hetzelfde woord wordt in Jes 59.2 vertaald als 'ongerechtigheid' (NBV: wangedrag), in Jer 3.21 als 'een verdorven weg gaan' (NBV) / 'hun weg verkeerd kiezen' (NBG) / 'hun weg krom maken' (Statenvertaling).

16. Welk verschil maakt het uit als je 'wet' en 'zonde' situeert in een juridische sfeer (schuld en straf), of eerder in de praktisch-concrete sfeer?
17. **Waarom is zonde erg?** Ga bij de verschillende woorden voor 'zonde' eens na wat de concrete gevolgen kunnen zijn (in het leven, in de wereld). Is 'straf' (of correctie?) soms nodig? Is 'zorg' soms nodig?
18. Wat is in de praktijk het verschil tussen 'culpabiliseren' en 'responsabilisering'?
19. Wat denkt u: waarom wil God dat 'zijn wil geschiedt', of: waarom geeft Hij een 'wet / TORAH'?
20. 1 Joh 3:4 lezen we: "Ieder, die de zonde doet, doet ook de **wetteloosheid**, en de zonde is wetteloosheid." Wetteloosheid betekent letterlijk (ook in het Grieks): zonder wet zijn. Is er een verschil tussen "een overtreding begaan" en "zonder wet zijn"?

8. De uitkomst: overwinning

"Wie overwint zal samen met mij op mijn troon zitten, net zoals ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit." – Openbaring 3:21

De verleiding is groot om vooral te focussen op 'de eindoverwinning', aan het einde der tijden. Natuurlijk is het goed en bemoedigend de belofte te hebben en erop te vertrouwen dat het kwade (met alle ellende die ermee gepaard gaat) niet het laatste woord zal hebben. Ondertussen is het echter aan ons om in het hier en nu goede keuzes te maken. In Jesaja 14:13 (vaak toegepast op Satan - zie alinea 5) komt de uitdrukking 'je zei bij jezelf / je overlegde' (lett.: in je hart) voor. Voor Hebreërs was het hart het centrum van het bewuste denken, van keuze en besluitvorming. Keuzes maken, in het hier en nu... Geen hemelstaarders zijn zoals de discipelen op de Olijfberg toen Jezus werd opgenomen (Hand 1:11). Er was een taak te volbrengen. Die taak begon (en begint nog steeds) met de persoonlijke keuzes die je maakt. Die keuze kun je heel algemeen formuleren, zoals Jozua deed: "Dien alleen de HEER. Wanneer u daar niet toe bereid bent, kies dan nu wie u wel wilt dienen ... In ieder geval zullen ik en mijn familie de Heer dienen." (Joz 24 :15)

"Ik heb lust om uw wil te doen, mijn God, uw wet is in mijn binnenste." – Psalm 40.9

Mozes had het net iets anders verwoord: "Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. Kies voor het leven, voor uw eigen toekomst en die van uw nakomelingen, ²⁰door de HEER, uw God, lief te hebben, hem te gehoorzamen en hem toegedaan te blijven." (Deut 30:19,20).

De profeet Amos vult een en ander heel expliciet in: "Zoek de Heer en leef! (...) Zoek het goede, niet het kwade. Dan zullen jullie leven, en dan zal de HEER, de God van de hemelse machten, met jullie zijn, zoals jullie altijd zeggen. Haat het kwade, heb het goede lief en zorg dat er recht gedaan wordt in de poort." (Amos 5 :6; 14-15)

Een aantal elementen worden met elkaar verbonden: de Heer dienen ... kiezen voor het leven (en een mooie toekomst) ... de Heer liefhebben en gehoorzamen ... de Heer zoeken en leven ... het goede zoeken en leven ... het kwade haten en het goede liefhebben ... recht doen ...

Aan ons dus de keuze, elke dag opnieuw en 'overwinnaars' te zijn. Of om het met de woorden van Jakobus te zeggen; "Onderwerp u dus aan God (HUPOTASSO: zich plaatsen onder), en verzet u tegen de duivel, dan zal die van u wegluchten. Nader tot God, dan zal hij tot u naderen. » (4 :7,8)

En wil je het positief formuleren, lees dan wat Paulus schreef in Filip 4:8,9: « Ten slotte, broeders en zusters, schenk aandacht aan alles wat waar is, alles wat edel is, alles wat rechtvaardig is, alles wat zuiver is, alles wat lieflijk is, alles wat eervol is, kortom, aan alles wat deugdzaam is en lof verdient. ... Doe het, en de God van de vrede zal met u zijn.

21. Kan de belofte dat het goede uiteindelijk zal zegevieren ook tot steun zijn in momenten waar je het (emotioneel, geestelijk, sociaal, lichamelijk, ...) bijzonder moeilijk hebt? Hoe ervaar jij dat?
22. Kun je op zo'n manier bezig zijn met 'de kosmische strijd' dat je eigenlijk een 'hemelstaarder' bent? Waar moet volgens jou de focus liggen?
23. Wat leer je uit de verschillende elementen die Amos met elkaar verbindt m.b.t. tot de keuze(s) die we moeten maken? Waar komt het volgens jou nou echt op aan?
24. Wat helpt jou om 'overwinnaar' te zijn? Deel dit met elkaar...

